

orne št. 20. ok. 17

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2 50

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV

„**OREL**“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13

VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA – NIZKE CENE

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine ●

Najugodnejše v največji izbiri ●

IV. BONAČ, Ljubljana

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa ●

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37 DRAMA Štev. 6

V. KATAJEV:

KVADRATURA KROGA

PREMIERA: 3. NOVEMBRA 1936

Namestu običajne ponovitve iz minule sezone je v letošnji dram-ski repertoar uvrščena duhovita komedija Katajeva: »Kvadratura kroga«, ki je bila igrana v Narodnem gledališču pred štirimi leti. Valentin Katajev (rojen 1897.) spada v krog pisateljev, ki v novi Rusiji ves čas vztrajajo pri dobrih tradicijah starejše ruske literature. To je peterburški pisateljski krog, ki je dal ruski literaturi poleg njega še Zamjatina in Fedina. Po svojem pisateljskem značaju je Katajev predvsem duhovit ironik in ljubezniv humorist, ki ima sicer tudi smisel za satiro, toda za satiro, ki ni politično programatična, temveč človeška. To svoje odlično pojmovanje pisateljstva je dokumentiral tako v romanu »Defraudanta«, čigar snov mu je dajala veliko prilik za politično-satirične izpade, ki pa se jim je vsem ognil ter napisal dosledno izveden humorističen roman o dveh defraudant-skih uradnikih in o njuni poti od bogatega uživanja k pokori. In takega se je pokazal tudi v obeh svojih komedijah »Milijon težav« in »Kvadratura kroga«.

»Kvadratura kroga« je komedija o neugnanosti in nepokornosti človeške čustvene morale, ki je ne more zanesljivo obrzdati nobena ideja, noben svetovni nazor in nobena revolucija. Snov človeške čustvenosti je tako uporna in svobodna, kakor je matematiku upo-ren gladki krog, če bi ga hotel pretvoriti v strog in tog kvadrat. Taka uporna čustvena snov je tudi ljubezen obeh komsomolskih

parov v tej komediji. Ti mladi, navzkriž in protipostavno ter protimoralno zaljubljeni ljudje, si zaman prizadevajo spraviti svoja čustva v sklad z novo etiko in z življenjskim položajem, ki ga imajo kot mladi, napak poročeni zakonci. Njihovo čustvo ne priznava umetnih meja in zahteva svoje, se bori za svoje pravice, ki jih nazadnje doseže. Prožni in odporni krog je razgnal kvadrat, v katerega ga je hotelo življenje ukleniti.

Da je naslovna prisposodba točnejša, je Katajev izumil svojevrstno odersko tehniko. Zgodba mladih dveh parov je uprizorjena tako, da se situacije in celo besede v obeh parih neprestano ponavljajo z neko matematično doslednostjo. Kar se zgodi v enem paru, se takoj nato zgodi v drugem in celo v posameznih parih nastajajo situacije, v katerih zakonca neprestano ponavljata drug drugega, in sicer navadno tako, da pri tem menjata svoji stališči. To trajno ponavljanje in obračanje situacij vnaša v dogajanje neko mehanizacijo in geometrično doslednost, ki dajeta kretnjam in obratom življenja napol avtomatičen značaj. In ta avtomatizem ne vzbuja samo predstave o trdovratnosti čustva, ki je podobna neugonobljivosti in odpornosti geometričnih likov, marveč ustvarja tudi komiko, in sicer nedolžno, ljubeznivo komiko, ki govori človeku tako o neiztrebljivosti čustva, kakor tudi o njegovi veseljnosti in o njegovi enakosti v vseh človeških srcih.

V svoji komediji, ki govori o trdoživosti človeške nagonске narave, pa se Katajev nikakor ne bori zoper življenjske moči, ki bi hotele omejiti in ukrotiti nagonске elemente. Ne bori se zoper te moči in jih ne obtožuje. Potrebuje jih samo za nujen okvir in za nujne meje, med katerimi se ujeta človeška narava bori za svojo svobodo. Novi red in nova etika sta v delu nekak strah samo zmedenim dušam mladih ljudi, nikakor pa nista in se ne zdita tako strašna Katajevu samemu. Kajti, ko nastopita, utelešeni v komediji, se pokažeta obzirni, popustljivi in prav tako dobrohotni kakor je dobrohotna vsa komedija.

J. Vidmar.

Iz dnevnika

V januarju in v prvi polovici februarja 1932 sem bil zaposlen s prevajanjem »Zgodovine socijalne filozofije« med nami bivajočega ruskega učenjaka E. Spektorskega, v kateri pregledno in z ogromnim poznanjem razpravlja o družbenih teorijah, ki jih je evropsko človeštvo nakopičilo v svoji pisani in živahni zgodovini od starega veka do XIX. stoletja. Ta knjiga obsega vso socijološko in miselno zgodovino Evrope in pomeni veliko obogatitev naših izobraznih možnosti. Toda te beležke ne zapisujem zato, da bi delo ocenjeval ali priporočal, dasi je vredno vsega priporočanja, marveč jo zapisujem zaradi tega, ker mi je v zvezi z nekim drugim delom mimo-grede z neke posebne strani osvetlilo problem ideje ali resnice in njenega pomena v človeškem življenju.

Ko sem namreč prevajajoč prebrodil v »Zgodovini socijalne filozofije« uvod in antični svet in sem prodril do početkov krščanstva in nato do njegove osupljive in čudežne rasti, sem moral svoje delo prekiniti, da sem se za nekaj dni posvetil drugemu, nujnejšemu prevodu, »Kvadraturi kroga«, lahkotni komediji sodobnega ruskega pisatelja Valentina Katajeva. To je zelo igriva in brezskrbna stvarica, vendar ima ne glede na umetniško ceno to vrlino, da je življenje v nji opazovano z zelo bistrim in posmehljivim očesom in da je popisovano zelo odkrito. Prav ti dve lastnosti sta me nenavadno presenetili, kajti pisatelj živi v Sovjetski Rusiji, a piše nekam zelo svobodno o sodobnem ruskem življenju, ki ga vrhu tega slika v tistih preprostih čustvenih plasteh, kjer je življenje vedno in povsod enako in kjer se noče pokoriti nobenim ideologijam in svetovnim nazorom. Ta sfera je seveda kritična za vsak nazor in celo za vsako religijo. Kritična je kajpada tudi za boljševizem. In Katajev jo izkoristi za veselo in ljubeznivo zgodnico, ki jo spremlja morda celo z malce partijsko nedisciplinirano ironijo.

To veselo igro sem tedaj prevedel med dvema poglavjema rane zgodovine krščanstva, katerega razmah mora človeka navdati z občudovanjem. Toda prav ta igračica je bila prava cepika za ono deblo. Ko sem se z nekim čudnim čustvom v mislih še vedno mudil

pri njenih bolševičkih, ki so navzlic strnjenosti in strogosti svoje socialne in moralne ideologije prav tako brez moči nasproti svojim niti ne bogzna kako velikim strastem kakor vsakdo drugi, sem postal nenadoma pozoren tudi na snov, ki sem jo imel pred seboj, na prva stoletja krščanstva. In v zgodovini, ki sem jo imel v delu, sem naletel na presenetljiv stavek Janeza Zlatoustega, ki toži, da je med tolikimi tisoči kristjanov komaj kakih sto, o katerih je preverjen, o katerih vsaj upa, da se bodo zveličali. Pri tem sem se spomnil tudi Avguščina, ki nekje pripoveduje, kako so ga znanci pregovarjali, naj se ne da krstiti prej nego na smrtni postelji, da bo tem bolj gotovo zveličan. Stvar prvega krščanstva, ki se mi je zdela v velikih obrisih tako veličastna, je v podrobnosti pokazala docela drugačno lice. Začutil sem nekako sorodnost med obema pojavoma, ki sta se mi strnila v eno podobo.

Videl sem ljudi, ki jih je zajelo viharno prodiranje nove vesoljne ideje. Priznali in sprejeli so jo z ognjem kot absolutno resnico in celo kot razodetje. Prepričani so o nji in se morda celo fanatično štejejo med njene vernike. In vendar, kakšen je njihov kontakt z resnico? Običajna misel o učinku, ki ga naredi velika ideja na človeško življenje, je ta, da taka ideja docela in globoko spremeni, poplemeniti in prosvetli vse življenje in osebno naravo, ki se z njeno pomočjo otrese vseh nedostatkov, slabosti in grehot. Taka je bila tudi moja predstava o vplivu velikih religioznih in nraavnih misli. Toda Katajev in njegovi nebogljeni komsomolci, zlasti pa Avguščin in njegovi krščanski svetovalci, ki jim je bilo bistvo krščanstva tako tuje, so me poučili drugače. Zavedel sem se, da je duhovno nadarjenih ljudi vedno zelo malo, da jih ni bilo več niti v časih prvega krščanstva in da intenzivnega stika s tako globokimi idejami ne more imeti vsakdo, marveč samo izredni ljudje, ki so jim v nekem smislu kos.

Toda kakor da sem stopil pred grm, ki je poln vrabcev, je pri tej misli završalo okrog mene vse polno vprašanj, ki so vsa povpraševala po eni stvari. Kako more biti človek fanatičen vernik ideje, ki je ni dojel in ki mu je ostala prav za prav tuja? S čim učinkujejo velike in globoke ideje na majhne in površne ljudi? V čem je njih pomen zanje in kako se izražajo v njihovem življenju, če ga ne prosvet-

ljujejo in ga ne delajo višjega? Kako nastajajo in še bolj kako se razširjajo in kako in s čim učinkujejo ideje, ki tvorijo zgodovino in ki so navzlic svoji vzvišenosti in nedostopnosti namenjene ne samo izbrancem, marveč izbrancem in najširšim plastem človeštva, s čimer prestvarjajo svet in dele zgodovino v velika razdobja?

Široko razprostranjevanje velikih idej med plastmi, ki jim niso dorasle, sem si razložil takole: Vsaka velika ideja ima svoje žarišče v duhovnih sferah, ki so mogočno vznesene nad običajnim in običajnosti dostopnim pojmovanjem sveta. Toda svetloba, ki jo razpošilja to zarišče, prodira tudi v oddaljene plasti, v katerih se oslABLJENA spaja s temo, kjer zmedli in potemni. Oči, ki ne morejo gledati v sonce, lahko gledajo v skaljeno luč. Duh, ki ne vidi čiste in prozorne resnice, vidi njene konkretnejše odbleske in odseve, poluresnice in nižje resnice, ki jih nehote ustvarja luč v središču. Kdor sprejme eno izmed teh poluresnic, je zvezan tudi z onim, česar morda ne bo nikoli spoznal v vsej čistosti. S takimi poluresnicami si velike ideje zavojujejo svet, pri čemer je seveda razumljivo, da si ga zavojujejo tako, kakor mi je pokazala Avguštinaova izpoved ali pa vesela igrice Katajeva, če hočete. Ne dvomim več, da je šlo po tej poti tudi krščanstvo, ki je bilo tudi v dušah prvih kristjanov navzlic vsemu junaštvu najbrže dokaj grobo, preprosto in pravi krščanski miselnosti malo podobno, če pomislim, da že evangeliji poročajo o prepirih med apostoli, ki so se prerekli za prva mesta v nebeškem kraljestvu.

Pomislim sem še, da v svetu poluresnic tudi ni posebnih razlik med svetovnimi nazori in niti ne med religijami, in vendar imajo tolikšno moč tudi nad temi duhovi, ki se ne poglobljajo vanje. In sem se znova vprašal, kako naj smiselno razumem namen in pomen teh svetovnih idej, ki so sicer ustvarjene za najširše kroge človeštva in ki se prav v tem razlikujejo od velikih, toda često zelo izključnih filozofskih resnic, če pa je v naravi stvari, da jih široki svet vendarle ne razume in če preprosti posameznik ostane v novi orijentaciji prav za prav, kakršen je bil, in če se ne izpopolni in ne očisti pod njihovim vplivom.

Skušal sem si odgovoriti na to vprašanje, a nisem našel prave poti. Oziral sem se neprestano na izredne vernike, v katerih življenju

je ideja povzročala spremembe, kakršne so mi ostale v spominu iz legend in svetih povesti. In mislil sem, da je globoka prosvetlitev življenja in osebnosti edini in bistveni smisel ideje, pa bodisi pri izrednih ali pri običajnih ljudeh. Kesneje sem sprevidel, da sem se motil, kajti na koncu neke miselne poti, na kateri se nisem prav nič nadejal odgovora na svoje vprašanje, se mi je pokazala drugačna razrešitev.

Zamislil sem se v življenje idej. Razlikovale so se kakor ljudje. Bile so majhne, velike, stoletne in tisočletne. V misel mi je segla analogija. Napoleon je nekoč dejal, da se ljudje, kakršen je on, rode komaj vsakih sto let; človek njegove mere pa da se rodi v tako ugodnih okoliščinah, kakor se je on, komaj vsakih tisoč let. Te skromne besede so odprle novo pot. Prenesel sem jih na krščanstvo, ki je v svetu resnic tak tisočleten pojav. Kako si razlagati ogromni uspeh krščanstva? Kdor ni voljan, sprejeti ga kratko malo kot delo nadnaravnih moči ali kot čudež, si ga bo utemeljil nekako po oni analogiji: velika ideja, ki je vržena v svet v posebno ugodnih okoliščinah. In kakšne so bile te posebno ugodne okoliščine? Kakor v onem političnem svetu anarhija, tako v idejnem — miselni kaos, brezvladje.

Ko je krščanstvo nastalo in se razraščalo, je bil položaj v religioznem in duhovnem svetu približno takle: paganstvo je bilo izčrpano, to se pravi, življenjske izkušnje in več nego tisočletno kritično delo mislečega sveta, so omajale vero v njegove bogove in njegovo moralo. S tem je človeštvo izgubilo oporišče in smer. Misel je razjedla istino, vse je bilo resnično, vse neresnično, vse je bilo prav in vse nápak. Tak razkroj doživi prej ali slej vsaka ideja. V to zmedo so pljuskali iz Azije novi kulti in nove religije, ali nobena izmed njih ni preplavila vsega antičnega sveta, dokler ni prišlo krščanstvo. Kako se je nato širilo in kaj je pomenilo posamezniku, sem že govoril. Kaj pa je pomenilo svetu, se mi je pokazalo šele sedaj. Do njegovega prihoda je svet sicer živel, toda njegove moči so se neurejene razletavale vsaka v svojo smer, kakor jih je bilo volja, ali kakor je hotel slučaj. Svet ni poznal več ne stremjenja — k čemu tudi? ne navdušenja. In ker ni bilo ne volje ne stremjenja

ne gorečnosti, je življenje potekalo mlahavo, medlo in neveselo. Povsod so se kazali znaki utrujenosti in apatije.

V ta razkrojeni svet je prišla tropa ljudi, ki jih je izročena jim resnica navdajala z brezprimerno gorečnostjo in z vero v veliki smoter, za katerega so žrtvovali vse, celo svoje življenje. To živo dejstvo je bilo v času popolne brezsmernosti bolj prepričevalno nego resnica sama. Prevzelo je posameznike in množico, kajti nudilo je uteho tisti težnji, ki je najvišji zakon človeškega življenja, težnji po žrtvovanju in posvetitvi življenja nečemu velikemu in svetemu. S tem je krščanstvo svetu sugeriralo novo smer, novo voljo, novo zbranost, novo krepčino, novo zdravje in novo življenjsko radost.

Zdaj mi je postalo jasno, kaj pomeni ideja človeku, ki je ne razume in ki mu ostane njen smisel tuj. Kot misel mu res ne pomeni mnogo. Tudi ga bo zelo malo poplemenitila in, kakor se reče, dvignila njegovo življenje v običajnem moralnem pomenu te besede. Ogromno pa mu bo pomenila kot vir nove vitalne moči, ki preveva v dobah postankov ves svet in s tem tudi njega. Ne da bi razumel globočino njenih vrednot, bo čutil piš njene moči preko sveta in bo nenadoma začutil v sebi novo valovanje krvi in podjetnosti in veselja, kakor človek nenadoma omamljen stoji sredi polja v prvem dihu pomladi, ki je ni opazil in ki ji ne pozna ne vzroka ne pomena. Človek, ki ga objame pomlad nove duhovne smeri čuti, da se pričinja novo življenje, ki mora imeti in ima zopet smisel, nič zato, če je nedoumljiv, dejanski je — in zaradi tega je zopet vredno živeti in umirati in sicer z veseljem v srcu. Ne toliko v moralni vzgojnosti, kajti, če sploh, se svet moralno razvija komaj v tisočletjih, marveč v ustvarjanju novih iluzij o smislu življenja, ki dajejo človeštvu novo življenjsko voljo in radost, — je pomen velikih zgodovinskih resnic.

Lepo je premišljati o teh pomladih človeštva. Ali če se ozreš po svojem času, po svojem svetu, se ti mračí oko. Vsaka ideja je umrljiva. vsako razjesta življenje in miselna kritika. Danes leže nad svetom same mrtve ideje. Skoraj vsaka misel, ki je bila nekoč ostra in odporna, primi jo v svojo krepko roko, sesula se bo, kakor da je sprhnela v teh dveh tisočletjih. Resnice še stoje, ali svetu je zopet vse prav in vse napak, vse resnično in neresnično hkratu. Težka

melanholija leži nad svetom, ki živi in mrje brez veselja in brez gorečnosti. Bojim se, da žalost še ni zrela in da pomladi še ne bo tako kmalu. Toda kako bi se vse oddahnilo in zakipelo, če bi od nekod zavel prvi pomladni dih.

Beleške

Poleg del, ki so navedena v uvodnem članku, je Valentin Katajev napisal tudi komedijo »Pot skozi cvetje« (Doroga cvetov), ki jo je že uprizorilo več jugoslovanskih odrov. Bolj kot v katerem izmed prejšnjih del prihaja v tej komediji do izraza satirična volja. Pisatelj posmeh se v nji obrača zoper banalne in blebetave propovednike komunizma, kakor ga osladno in nerazsodno pridigajo ljudje, ki so v resnici vse prej kakor možje idej in prepričanja. Videti je, da Katajeva vedno izraziteje zanima v njegovih sodobnikih razdvoj, ki se kaže v njih med njihovim nazorom in njihovim življenjem: —

31. oktobra t. l. so svetovni listi poročali o novi trockistični oziroma inteligentski zaroti v Leningradu. Med imeni prijatih so navajali tudi ime Valentina Katajeva. (Glej zagrebški »Morgenblatt«)

Prihodnja premiera v drami bo Viljema Wernerja komedija »Na ledeni plošči«. Komedija obravnava večno snov »očetov in sinov«, toda s popolnoma sodobnimi motivi, kakor so: kino, nogomet, brezposelnost i. t. d. Delo režira režiser C. Debevec.

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio
J. POGAČNIK
LJUBLJANA
Aleksandrova cesta 3
se priporoča

ALFONZ BREZNIK

==
LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30% blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30% svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metalno akcijsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

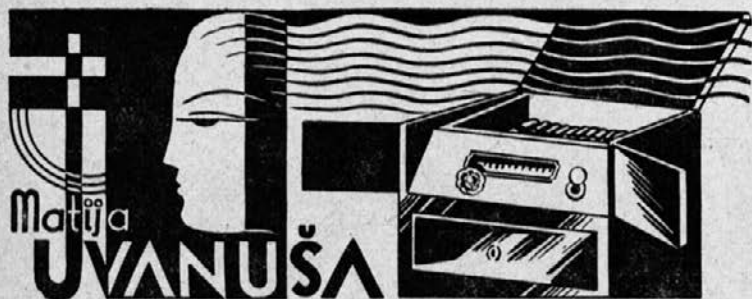
Kvadrata kroga

Veseloigra v treh dejanjih. Scenarij. Poslovenil Josip Vidmar.

Režiser in inscenator: Ing. arh. B. Stupica.

Vasja, komsomolec	Tovariš	Sancin
Abram, komsomolec		Stupica
Tonja, komsomolka		M. Danilova
Ljudmilika, neorganizator		Severjeva
Tovariš Flavij, partizan		Jerman
Jemelka Črnozjomič		Potokar

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordinira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48